

КАЗКОЗНАВСТВО

УДК 398.21(477.85/.87)

“Як бажаєш – бажай мудро”: інтенціональні виміри народної казки

Леся МУШКЕТНИК

Доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник
Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології
імені М. Т. Рильського Національної академії наук України
01001, м. Київ, вул. М. Грушевського, 4
e-mail: mushkmetik@ukr.net

Світ людських бажань у народній казці відбиває основні загальнолюдські мрії та сподівання, зокрема прагнення щастя, під яким розуміють різні речі: життєві блага, владу, одруження, встановлення соціальної справедливості, збереження молодості та здоров'я. Людські мрії у цих фольклорних текстах реалізуються у формі казкової фантастики. Дослідження здійснено на матеріалі українських і угорських казок Українських Карпат.

Ключові слова: Українські Карпати, угорські казки, українські казки, бажання, життєві блага, влада, одруження.

Людські бажання і прагнення є одним із найяскравіших проявів людської природи, ества людини. Над цими питаннями століттями розважали філософи, які зауважили їх парадоксальність, адже не дарма побутує вислів: “Бійся своїх бажань, бо вони можуть здійснитися”. Тому у східній філософії людина має очистити свій розум і тіло від бажань, адже звільнення від бажань, під таким поглядом, є звільненням від страждань. У наш, зорієнтований на матеріальні блага час людські потяги та мрії в різний спосіб експлуатують, приміром, інформаційний простір повниться порадами: “як стати багатим”, “як стати успішним”, “як стати здоровим” і навіть “як стати розумним”, як набути що-небудь, не докладаючи особливих зусиль, тощо.

Зрозуміло, що пріоритети цінностей і, відповідно, прагнень до них значною мірою залежать від розвитку самого суспільства, його принципів і уявлень про їх задоволення. Які ж цінності та наміри їхньої реалізації існували у традиційному селянському суспільстві? Ці питання ми розглянули на прикладі народної казки, яка є суто антропоцентричною, і в поетичній формі відображає реалізацію основних бажань і мрій людини. Давні міфологічні підвалини казки, її героєцентризм, схематизм, повторюваність сюжетів, образів, стереотипів, моралізаторське спрямування та ін. дають підстави виокремити і з'ясувати коло основних загальнолюдських інтенцій, адже в казці відбився величезний колективний досвід, етичні погляди суспільства, що формувалися віками.

Об'єктом розгляду вибрано чарівні та побутові українські та угорські народні казки Карпат, які відбивають національні традиції обох народів, добре збереглися і під час аналізу демонструють на диво подібні етичні й естетичні засади.

Усю дію казки сконцентровано навколо головного героя, що стоїть в епіцентрі всіх її подій: динаміка героя є динамікою самої оповіді. Він, як і кожна людина на

землі, перш за все прагне *щастя*. Майже кожна фантастична казка починається з того, що головний персонаж вирушає у світ: *“їдемо світом щастя шукати”*; *“куди мені йти, аби щастя-гаразду знайти”*; *“йти пробувати / шукати щастя”* тощо. Це загальне місце є лейтмотивом зачину. Під пошуком щастя тут кожен розуміє своє – пошуки матеріальних статків, кохання, подружньої пари, набуття життєвого досвіду, знань, ремесла, випробовування власних сил тощо. У цьому контексті лексема *щастя* набуває конотації *щаслива, успішна доля*, сучасними словами, це *самореалізація*. Так, в українських народних піснях козак, якому *“нічого їсти – голодом сидіти”*, просить у матері пустити його *“погуляти, доленьки шукати”*.

Стимулом до мандрівки може стати нужденне становище сім'ї. Герой вважає, що *“щастя треба шукати, добувати, йти за ним у світ”*: *“– Ей, няню, надокучило мені наше життя мізерне. Йду я у світ глядати собі щастя й не повернуся додому, доки його не знайду”* [25, с. 149]. Під час мандрівок набувають життєвого досвіду, знань, здобувають професію: *“– Неньку, піду я по світу мудрості вчитися. – Та хай буде”* [7, с. 198]; *“Йдемо у світ ремесла повчитися”*; *“– Заховаймо ці гроші, щоб ніхто не найшов і про них не знав, та й підемо у дорогу шукати щастя. Бо не в грошах велике щастя, а в житті, – каже менший брат”* [26, с. 37].

Та поняття про щастя у людей різне. У казці *“Три персні”* батько перед смертю дає синам по персняю: якщо кинути перстень, сповнюється одне бажання. Старший брат, здавалося б, розумно використовує батьків дар, допомагає дітям бідних людей – вони перестають бути горбатими. Та за це ті діти годують свого благодійника все життя і від тяжкої праці знову горбатіють. Бачачи це, брат умирає від жури. Середній брат якось тонує, та жаль було кидати персня у воду, так і пішов на дно. А молодший допоміг людям – зупинив бурю і потік. На запитання, чому не захотів стати багатим, відповів: *“– Хіба можна бути щасливим серед нещасливих? Тепер чую себе найбагатшим, бо зробив для всіх добро. З того часу люди не давали йому бідувати – хто як міг допомагав молодшому брату”* [11, с. 224]. У казці утверджується думка про те, що найвищою людською цінністю є бажання робити добро іншим, допомагати їм, і хоча це не дає матеріальних статків, та приносить духовне багатство – вдячність і добре ставлення інших: за добро людина отримує добро.

Героєм керують позитивні, благородні цілі, саме за позитивні якості казка допомагає йому їх вершити. Й до того ж винагороджує його, він отримує те, до чого прагнув – одружується з коханою, а на додачу, й те, що, за казковою логікою, потрібно людині для щастя – царство чи півцарства, чарівні предмети і тварини, надзвичайні здібності та ін., тобто він отримує все, що тільки може побажати людина. Саме тому всього цього досягає казковий дурник, з якого сміються і зневажають. Однак він добрий душею, не корисливий, до того ж робить усе граючись, не зацікавлений на своїх потребах і, всупереч логіці, легко отримує все, що хоче, а точніше, все саме йде йому до рук.

Однак ставлення до антиподів героя є цілковито іншим. У казковому мотиві про нерозумних чи заздрісних братів або сестер героя, які хочуть мати всі блага задарма, звучить думка про те, що для здійснення своїх бажань треба докласти зусиль – *нічого у світі не дається даремно*. Через свою легковажність і потяг до *“красивого життя”* у дорозі затримуються безвідповідальні старші брати, які забувають про мету подорожі: *“Позирає: веде путь, викладений із грошей... Видить – парадний готель. На дверях табличка: „Їсти, пити, гуляти. Днесь задарма, а завтра за гроші...”* [7, с. 67]. Оманливість дармового пригостання передається чи то іронічним написом на табличці, чи то описом дороги з грошей, чи то короткими лаконічними реченнями.

Отже, для досягнення своєї мети потрібно докласти значних зусиль, адже бажання є стимулом до активної діяльності людини, яка реалізує їх за допомогою сили, що називається *волею*; воля, власне, і є здатністю до виконання бажань. У

чарівній казці герой завжди реалізує свої прагнення через подолання величезних труднощів і перепон. І робить це тому, що має велику силу бажання, віру в його реалізацію і, відповідно, могутню силу волі, яку він ще дужче загартовує під час виконання важких завдань і поєдинків із ворогами. Адже труднощі, з якими зіштовхується людина на шляху реалізації сильного бажання, ще більше посилюють його, мобілізують на досягнення.

Натомість негативні персонажі казок – царі, королі, цесарі, які переважно є лінивими, зажерливими, нерозумними, прагнуть реалізувати свої бажання чужими руками – вони посилають героя на пошуки чарівних тварин і предметів, часто на вірну смерть, самі нічим не ризикуючи. Та в казці вони дістаються героєві, який їх здобуває ціною власних зусиль. Негативні персонажі прагнуть поживитися за чужий кошт, надбати капіталу, вдаються до хитрощів та обману, але все марно.

Однак виявляється, що щастя не обов'язково треба *шукати*, воно вже є, людина просто цього не знає. Так, в експозиції однієї казки старий батько, задоволений із того малого, що має, дивується бажанню сина: “– Тату, доки я буду твій хліб їсти? Ти вже постарів, пора мені йти грошей заробити та й свого щастя у світі пошукати. – Ой, синку, нащо тобі щастя? Маєш хату, маєш худібку. – Чого йти? – Тату, це не є щастя. Я більшого пошукаю для себе. – Коли так, благословляю тебе на добрий путь” [9, с. 43].

Людина не вдовольняється набутиим, а прагне щораз більшого, їй завжди чогось бракує. Ця думка звучить у сповненій глибокої мудрості угорській казці із циклу казок про угорського короля Матяша “Сорочка задоволеної (щасливої) людини”. Твір починається традиційним угорським казковим зачином, далі згадано про доброго і справедливого короля (у деяких варіантах це король Матяш, ідеалізований образ якого побутує в угорському фольклорі та фольклорі українців Закарпаття). У казці король зображено як людину тонкої душевної організації, яка бере близько до серця біль інших, прагне покращити життя своїх підданих. Король вихований мудрою нянькою як “людяна людина”. Через це він і захворів дивною хворобою – його охопив великий сум (у наш час це назвали би депресією). Аби вилікуватися, він іде шукати сорочку задоволеної (щасливої) людини.

Під час мандрів і пошуків королю розкривається сутність людської природи, логіка людського розуму – люди, навіть маючи достатньо, однаково лишаються незадоволеними: вони думають не про те гарне, що в них є, а про те, чого в них немає. Вони нібито шукають привід для свого нещастя й насолоджуються ним. Це властиве всім, король обходить усі верстви населення і ніде не знаходить вдоволених своїм становищем. Піддані скаржаться на малий заробіток, тяжке життя, великі податки тощо. Ставлення короля до цих скарг виявляється в іронічних зауваженнях: “не можуть достатньо красти”; “не достатньо м'яка постіль у солдат”; а для позначення переситу багатих: “не достатньо білий хліб у панів”. Усім чогось бракує: священникові – грошей на новий дзвін, селянинові – пшениці з урожаю, суддя просить нової дороги тощо. Усі чогось хочуть, вимагають від короля.

Врешті, після тривалих блукань зневірений король знаходить щасливу людину. Нею виявляється бідний дроворуб, у якого обмаль матеріальних благ, але він щасливіший від самого короля. Король упевнений, що дроворуб має сорочку щасливої людини, та той відповідає: “О, ти, бідолашний друже! Мені шкода тебе від усього серця, та в мене немає сорочки”. Дроворуб розціпає свитку... Король вражений в саме серце – як може бути щасливою людина, яка не має навіть сорочки на тілі!

У казці втілено думку, що щастя не треба шукати, за ним не треба полювати, про нього не треба розмірковувати, його треба лише розпізнати – воно є в самій людині: варто лише навчитися насолоджуватися життям і сприймати його таким, яким воно є. Бідний дроворуб вдячний Богові за все, що має – за роботу, за хліб, за саме існу-

вання. Те, що інший розцінив би як приниження – йому дістаються рештки м'яса здохлої худоби, – він вважає таланом, везінням. І чогось більшого, кращого не бажає. Щастя в нас самих: треба вдовольнитися малим, цінувати й любити життя, і дякувати за все, що маєш, Богові – такий висновок казки. Сорочка щасливого чоловіка, якої в нього немає, символізує те, що справжнє щастя полягає не в матеріальних благах, воно в самому ставленні до життя. М. Монтень писав: “Кожному живеться добре чи погано залежно від того, що він сам з цього приводу думає. Задоволений не той, кого інші вважають задоволеним, а той, хто себе таким вважає. І взагалі, істинною і суттєвою тут можна вважати лише власну думку людини. Доля не приносить нам ні зла, ні добра, вона подає лише сирий матеріал того й іншого й здатна запліднити цю матерію насінням. Наша душа, могутніша в цьому, ніж доля, використовує і вживає його на власний розсуд, будучи, таким чином, єдиною причиною і розпорядником свого щасливого чи нещасливого стану” [14, с. 64, 65].

Однак людина не змінилася упродовж століть. І в наш час її мучать безліч бажань: “Усі ваші нещастя зводяться до простого виразу, ні до чого іншого: речі є не такими, якими мають бути. У вас має бути краща посада, більше визнання, ви маєте бути багатшими, ваше тіло має бути красивішим, ви повинні мати кращий будинок, кращу дружину, кращого чоловіка... У вас мільйони скарг, і всі ці скарги у вашій голові утворюють ваше страждання... Потрібно прийняти ситуацію, якою б вона не була, без жодного невдоволення, знаючи, що це й є те, чого хоче суще. А якщо так хоче суще, це має бути правильним, оскільки ви не можете бути мудрішим, ніж саме суще. Очевидно, ви якимось чином потребуєте цього; очевидно, якійсь частині всередині вас це необхідно, щоб зробити вас довершеним” [17, с. 45].

Недарма в різних філософських, релігійних, містичних ученнях, сучасних психологічних концепціях йдеться про вдячність, яку має відчувати людина до Бога, Всесвіту, буття загалом, має вчитися дякувати за подаровану їй радість існування, сприймати навколишній світ як великий дар буття. На думку Григорія Сковороди, вдячна воля є джерелом “світлого смислу” людських діянь: “Гей, учися самої вдячності. Вчися, сидючи вдома, літаючи в дорозі, засинаючи й прокидаючись. Хай буде вона тобі найсолодшим і вечірнім, і раннім, і обіднім шматком!” [21, с. 111].

Бажання бувають дуже сильними, людина часто не в змозі їм протистояти. Вони засліплюють її, змушують втрачати почуття реальності, у її думках – повсякчасне устремління, непогамований потяг, що, природно, добром не завершується. Так, в угорській казці пастух за мішок золота, хоч і дуже боїться змія-королевича, видає його таємниці чарівникові. Жадібний старший брат у сюжеті про золотоволосих близнюків ладен вбити невинних дітей, аби лише отримати золотоперого чарівного птаха. Багач не може у своїй жадобі спинитися, збираючи гроші, і через це гине. Жінки вдовольняються ще меншим: за цікаві дрібнички дочка царя цілується з пастухом чи показує йому небесні символи на своєму тілі; дружина царевича дозволяє його колишній нареченій переночувати з ним.

У казці відбилися й давні уявлення про продаж людської душі нечистій силі за виконання певних бажань. Стереотипним є мотив, коли за послугу персонаж обіцяє чорту віддати те в його домі, про що він не знає; згодом цим виявляється його дитина. Зголоднілі вояки за їжу та напої в угорській казці виконують умови чорта і мимоволі чинять недобрі справи.

Отже, людські бажання можуть служити для людини джерелом і щастя, і нещастя. Про це йдеться в казці “Як чоловік кумався зі смертю” АТУ 332 (*Смерть кума*); тут бідний чоловік несподівано розбагатів і отримав усе, чого прагнув – славу, багатство, гроші, та щасливим від того не став: його бажання дедалі зростали, і вже нічого не могло його вдовольнити. У творі яскраво і психологічно вмотивовано описано процес моральної деградації людини, у звичайному, на перший погляд, побутовому оповіданні порушено складні філософські проблеми.

В угорській казці “Циган, якому всього було мало”, упавши вночі в ковбаню, слізно просить Бога лише про одне – визволити його. Бажання здійснюється, і він опиняється біля циганського шатра. Побачивши, що бажання здійснилося, циган одразу запрагнув більшого – поїсти, випити, шовкової постелі, а потім грошей, слугу тощо. Врешті він стає королем і висловлює бажання лишитися ним назавжди. Та якось один із міністрів зауважує – ніщо не існує вічно, лише милосердний Бог, що на небі. На це циган запрагнув стати самим Богом і жити вічно, що суперечить законам природи. Цієї ж миті він знову опиняється у брудній ковбані. Подібною є українська казка “Про діда, що носив глину мішком”. Тут старигань стає попом, потім Папою Римським, а далі йому закортіло стати Богом. Мораль узагальнено в дотепний слух: “Як хоч бути божком, то носи глину мішком”.

Непогамовність, нерозумність людських бажань зображено в казці з території Угорщини “Старий рибалка та його дружина”, яка подібна до східнослов'янських казок про золоту рибку (АТУ 555 (*Рибалка та його жінка*)). Тут бажання рибалки виконує королевич, зачарований в акулу. Мораль української казки “Дерево до неба” зосереджено у словах старого діда: “Господи, Боже, буду заказувати всім людям на світі, *щоби не були зажерливі, захланні, щоби дякували Богу за життя, за здоров'я. Би не хотіли люди захопити світ – нів замало, цілий замало, – бо з того всього стає нічого*” [15, с. 119].

Здійснення безглузвих бажань нерозумних і жадібних людей до добра не доводить – ця думка звучить у казці “Як бажаєш – бажай мудро”. Старим дідові з бабою пропонують виконати три бажання. Дід хотів просити міцного здоров'я, а баба – багатства. Та дід закашлявся і встиг побажати лише кишки з гречаною крупною. Дід був задоволений, а баба почала сваритися. Дід розгнівався і побажав, аби кишка повисла бабі з носа. Тож бабі нічого не лишалось, як наостанок попросити у мари, щоб кишка зникла з очей. Так і сталося. Засумували дід і баба, що не вдалося поїсти кишки з гречаною кашею.

В угорському каталозі казок (MNK 750 I) є подібний сюжет під титулом “Ковбаса”, який, однак, закінчується інакше, звичним гепі-ендом – старі більше не сперечалися через бідність, а багато-багато працювали, тому в них з'явилися і воли, і коні, і земля, і гарна хата.

Проблемність, недосконалість людини полягає в тому, що вона часто сама не знає, чого хоче. Її роздирає безліч суперечливих бажань: “Мені здається, що серед показників нашої слабкості не можна забувати й того, що навіть за належного бажання людина не може визначити, що їй потрібно. Ми не в стані дійти згоди навіть у нашій уяві і в наших побажаннях стосовно того, що нам потрібно для нашого задоволення. Якщо навіть дати нашому розуму повну свободу вибирати що завгодно, він і тоді не зможе побажати того, що справді потрібно для його задоволення: Чого ми боїмося чи бажаємо розумно? Що колись так вдало задумали, аби потім, коли бажання здійснилося, нам не доводилося жалкувати?” [14, с. 508].

Здійснення нібито природних бажань за будь-яку ціну теж призводить до нещастя. В українських та угорських казках таким жагучим бажанням є для дівчини одруження. Вона бачить, що всі її подружки мають чоловіків чи коханих, тож і вона просить у Бога, точніше, каже спересердя, мовляв, хочу бодай якогось коханця – хоч старого, хоч кривого, хоч самого чорта; в угорських – хоча б одного чи з кінськими ногами. Її мрія здійснюється, коханий справді виявляється чортом і намагається забрати дівчину з собою до пекла. Прагнення заміжжя значною мірою було зумовлене соціальними причинами, адже “у традиційній українській культурі одруження було засадничою передумовою успішності жінки. Лише заміжня жінка могла повноцінно реалізувати свою гендерну програму, виконуючи ключові соціальні ролі – дружини, господині та матері, щоб досягти визнання як соціально повноцінна особа”.

Таким чином, як самі бажання, так і їх здійснення можуть приносити людині муки й страждання. У східній філософії зречення від усіх прагнень проповідував

Будда: відмова від бажань веде до свободи, адже людина ніколи не задовольняється: "Слід зрозуміти тонкий механізм бажання. Бажання діє так: воно ставить умови вашому щастю. "Я буду щасливим, якщо я отримаю цей автомобіль, цю жінку, цей будинок". Виконання бажань знімає умови, що стоять на заваді вашому щастю. По суті, все, що ви зробили, – це усунення непотрібних перепон до свого щастя, та вже невдовзі ви починаєте думати: "Якщо я знову зможу створити таку перепону, а далі знову її повністю подолати, я знову відчую таку саму полегкість, яку відчув минулого разу, і знову чудово почуватимуся". І таким чином бажання, навіть якщо ми його реалізуємо, знову зумовлює виникнення нових бажань... Чим важче, усе більше ви відчуваєте виклик. Чим важче, тим більше ви ставите на кін усю свою істоту, ви готові бути гравцем. І звичайно, виникає більше надій і більше бажань" [17, с. 174].

У сучасних розвинутих країнах людина має все, до чого вона прагнула, саме це східні філософи вважають причиною депресії у людей. Тобто якщо на сході людина живе в злиднях і далі мріє про поліпшення життя, сподіваючись на завтрашній день, який може все змінити, зберігає надії та сподівання, то на Заході, отримавши всі блага, вона зрозуміла, що однаково не стала щасливою, їй нема чого сподіватися, прагнути, і це призводить до глибоких розчарувань.

Бажання в казках є дуже різноманітними, вони поділяються на тілесні, пов'язані з фізіологічними потребами, і духовні. Основними групами бажань, які реалізуються в кінці казки, у її щасливому закінченні, є типові людські прагнення, властиві всьому людству, його виживанню й процвітанню в світі – це здобуття матеріального добробуту, влади, а також подружньої пари. Цим загалом і закінчуються всі чарівні казки: "Azóta már bizonyosan megcsinálta a szerencsésjét, megsegéttét egykét bajba jutott királyt, elbánt egypár boszorkánnyal, és bekötette a legtakarosabb királykisasszony fejét, s boldogán él szüleivel és testvéreivel a maga fél királyságában. Így teljesedett be a mőkuskirály jövőndőlése" [32, p. 115] ("Відтоді він уже, певна річ, здобув своє щастя, допоміг одному-двом королям, що потрапили в біду, покарав кілька відьом та одружився з найгарнішою принцесою, і щасливо жив із батьками та братами у власній половині королівства. Так справдилося пророцтво короля білок").

Броніслава Кербеліте, яка здійснила структурно-семантичний аналіз литовської чарівної казки, виокремила п'ять типів елементарних сюжетів, які характеризують основні цілі й прагнення героїв казок. На її думку, ними є: 1) прагнення до вивільнення від чужих і панування над ними; 2) добування засобів існування чи об'єктів, що створюють зручності; 3) намагання здобути рівноправність чи високе становище в роді, сім'ї та суспільстві; 4) пошуки ідеального жениха чи нареченої; 5) прагнення до цілісного і повноцінного роду, сім'ї чи суспільства [13, с. 94, 95].

Люди, більшість із яких у ті часи жили дуже бідно, передусім прагнули задовольнити свої фізіологічні потреби, адже часто в хаті не було ні крихти хліба, панували злидні. Тож про що міг мріяти селянин, як не про харчі, їх достатність у майбутньому. Тому й з'являються чарівні предмети, постійно забезпечують людину їжею, докладно описано багаті пригощання тощо. В угорських казках традиційним зворотом є побажання – "хай буде все, чого бажать очі-рот". Чарівні предмети трапляються в багатьох сюжетах (АТУ 563, АТУ 564, АТУ 567, АТУ 590). Це може бути чарівна скатертина чи чарівний столик, якому варто лише наказати "Столику, застеляйся..."; насіння, з якого виростають чудодійні гарбузи: "Закотив гарбуза до хати і нагострив ніж. Коли розрізав на дві половини, то очам не повірив: там був білий хліб, калачі, бринза, м'ясо, ковбаса, солонина – варене, смажене, солодке, квасне й гірке. Та ще й пляшка рому. Максим викладав те добро на стіл, а в гарбузі не меншало" [18, с. 44]. У другому чудодійному гарбузі був необхідний одяг, а в третьому – золото.

Гроші, золото, діаманти, коштовності символізують багатство, тому до них теж часто прагнуть. До того ж, як і всього іншого, їх буває над міру. Так, персонажі блукають кімнатами, в одній повнісінько срібла, у другій – золота, у третій – діамантів, у четвертій – усіяка їжа, у п'ятій – напої: “– Хочу, аби мині було на завтра: золоті двори на штири пшонтра, коло дворів золоте дубе з діяментовим листем заввишки тих дворів, від цих дворів до царських золоті мости, биті діяментовим звздьим!” [2, с. 44]. “Magához vette a jányt. Osztán fogta, odaütött a szobának egyik sarkára is, a másakra is. Egyik váltott aranyalmának, a másik váltott gyémántnak, a másik ezüstnek. Fogták, betették a zsebbe. Avval elindultak. A fiú meg a jány otthon odavágta az almát az egyik sarokra meg a másik sarokra, mint a nígy almát, visszaváltozott nekik tiszta aranypalota, arany kacsalábon forgott. De méghozzá az apjátúl meg az anyjátúl vóták vagy negyven méterre, de aranyhíd vót nekik az apjához, bársonnyal vót behúzza. És szoba mind berendezve nekiek, ami csak létezett a világon, mindenjek vót” [38, p. 100] (“Він притиснув дівчину до себе. Далі штовхнув її в один куток, у другий. Один став золотим яблуком, інший діамантовим, ще один срібним. Схопили, покладали їх до кишені й вирушили. Хлопець і дівчина дома кинули яблуко в один куток, у другий, всі чотири яблука перетворилися на палац з чистого золота, що обертається на качиній ніжці. Та ще й від батька та матері вони були на відстані сорока метрів, й туди вів золотий міст, вистелений оксамитом. І кімната була облаштована всім, що лише існує на світі, усе в них було”).

Зрозуміло, що уявлення про статки й багатство даються у казці згідно з уявленнями селянства, які вони черпали з власного досвіду і на основі власних понять. Так, інтер'єр царського палацу може нагадувати селянську хату, а цар хвалитися “кіньми, коровами, биками, вівцями – словом, усім, що має”: “Мав усього доста: і хліба, і грошей, і худоби, і землі, свою винницю – словом, усе, що треба чоловікові, аби став багатим” [7, с. 134]. Ці уявлення можуть бути досить наївними: “Чоловік дивиться у дзеркало, бачить: його дочка у прекрасному палаці. А навколо палацу – загорода, квітники, яких ніде не побачиш. А в самому палаці стільки кімнат, скільки днів у році. Кожна кімната має своє призначення, і на дверях написано, що вона може дати людині. На одних написано: “Мені треба взуття”. Бідняк, не довго думаючи, сказав: – Мені треба стільки й стільки пар топанок! Раптом перед ним появилася ціла купа взуття...” [12, с. 45].

Описи ці є яскравими, наочними, образними саме через їхню близькість до реальності. Кімнати, золоті меблі королівських палат загалом нагадують оселю найзаможнішого господаря. Сам король від своїх дворян відрізняється хіба що короною на голові й королівськими атрибутами. Дружини драконів готують вечерею чоловікам, щоправда, хліб тут із каменю, а ніж величиною з дошку, галушки олов'яні чи залізні, вино споживають цілими бочками, та загалом все нагадує звичайне пригостання гостя.

Мірилом достатку в усі епохи були гроші, які теж можуть з'являтися чудодійним чином. Їх може приносити чарівний віслюк (“потрусися, віслюче”) чи баранчик, який б'є копитом і сиплються гроші (угор.); щодня під подушкою знаходять гроші золотоволосі близнюки, які з'їли серце та печінку чарівного птаха, тощо.

Казка відображає дійсність у формі бажаного, її фантастика стає художнім засобом подолання реальних життєвих перешкод. Максим Горький писав: “Немає фантазії, в основі якої б не лежала реальність. Суцце і бажане: звір сильніший від людини, треба бути сильнішим від звіра. Великі звірі не можуть спіймати птаха у повітрі, звідси бажання літати, швидко пересуватися по землі – “чоботи-скоророходи”, “килим-літак” і т. д. Фантазія первісної людини як вираження бажаного, уявлення про можливості для неї. Скелети птерозаврів і літаючий ящур – “дракон-воланс” як прототип дракона, Змія-Горинича. Казка як прототип гіпотези” [1, с. 192].

Саме казка була тим уснопоетичним жанром, де здійснювалися найзаповітніші мрії: “Жоден жанр усної поетичної творчості, – писав О. Дей, – не розкриває таких безкраїх просторів для людської уяви і фантазії, як народна казка. Протягом віків вона вгамовувала тугу трудової людини за бажаним, але недосяжним, відгукувалася на її вічний подвиг до надзвичайного, небуденного, на її прагнення до пізнання невідомого, на її гаряче бажання переступити межу можливого у стосунках з природою, в соціальних відносинах і трудовій діяльності” [6, с. 3].

Людина завжди мріяла полегшити свою тяжку працю і зробити її плідною. Тож у казках з'являється пшениця, що родить двічі на рік, тобто набагато збільшується її врожайність.

Людина прагне мати велику силу й надприродні здібності, бути захищеною від ворогів, непереможною в бою: “І почав ділити хлопцям дари. Дав їм такі коні: куди загадають, туди понесуть. Дав їм шаблі. Шаблі такі, що загадають, то зрубують. Дав їм пушки. А були такі, що хлопці загадають, то й застрілять. Дав їм одіж, що до неї ся ніч не бере – ні вогонь, ні вода. І повів їх під фундамент, а там – три керниці. Всі киплять і діамантовий пісок підкидають. В одній червоне вино, в другій – чорне, в третій – молоко. Зачерпнув їм по погару червоного вина – випили, й показав їм явора: „– Но, Лайош, кой вирвеш цього явора – на світі не буде дужчого за тебе” [5, с. 113].

Старий мріє стати молодим: “– *Azt szeretném, ha még megfiatalodnék, oszt látnám a boldogságokat.* На valaki elmenne, osztán elhozná nekem az élet vizét, hogy még ecsser megfiatalodnék” [38, р. 92] (“Я б хотів помолодішати, у цьому бачу щастя. Якби хтось пішов і приніс мені води життя, аби я знову став молодим”). Однак таке бажання неприродне, адже суперечить законам життя. На все є свій час; людина не може вступати в одну й ту саму воду, тож короля покарано – і він гине. С. Савченко писав: “Казка повчає нас приборкувати свої бажання і вірити у призначення” [20, с. 260].

Недосяжною мрією людей у всі часи було безсмертя, уникнення страшного кінця. Герой казки хоча й умирає, та воскресає за допомогою живої та мертвої води. Мрії про безсмертя втілилися в угорській казці “Юнак у пошуках безсмертя” (АТУ 470 В (“*Земля, де ніхто не помирає*”)), яка відома в європейському фольклорі; у східнослов'янській традиції існує лише російська версія, про що згадує Є. Шабліовський, який детально дослідив цей і подібні сюжети [28, с. 95, 105]. У казці постають складні філософські проблеми життя і смерті, досягнення безсмертя. Ми спостерігаємо ту саму непогамованість людських бажань – героєві мало жити 600, 800, 1000 років, він хоче жити вічно і спершу досягає цього. Та, “випавши” зі свого реального часу і простору, сумує і, повертаючись на свою землю, бачить безрадісну картину – все цілковито змінилося, рідні давно померли, йому тут нічого робити. Розгублений, він хоче повернутися до країни безсмертя, за ним женеться Смерть, та королева безсмертя дивом рятує його. В інших варіантах закінчення не є щасливим. Трагізм ситуації героя символічно підкреслено тим, що він опиняється на мурі замку, який оточує володіння королеви безсмертя, тобто між життям і смертю; його опосідають болючі вагання – він нещасливий у країні безсмертя, бо це не його світ, і не може бути безсмертним у своєму фізичному просторі, тут він підпорядкований безжальному закону життя.

Бажання людини, що потрапила в біду, пов'язані з поверненням до попереднього стану, коли вона могла й не помічати, що була щасливою. Тоді вона особливо починає цінувати здоров'я, яке теж є щастям. “Питає цісар: – Де ти йдеш? Він відповідає до цісаря: – Іду щастя шукати. Цісар каже: – *Иди шукай і моего щастя, бо в мене син сім рік на один бак лишить, хворіє*” [10, с. 214].

Учені зауважили важливу річ, що творча фантазія сприяла великим науковим відкриттям у майбутньому. Можливо, саме фантазія, “вігадка” активізує інтуїцію, що приходить на допомогу дослідникові, коли його думка не в змозі об'єктивізувати

свої спостереження, вийти за межі уявлюваного, і він висуває гіпотезу, яку часто можна підтвердити. О. Дей писав про це: "Як бачимо, віра в казку своєрідно обумовлювалася інтуїтивним відчуттям можливості існування певних явищ і об'єктів поза сферою набутого людиною досвіду, стимулювалася нестримним прагненням пізнати непізнане. Фантастичне начало виростало на ґрунті об'єктивної дійсності як реального збудника перспективної мрії трудової людини... Скажімо, непосильну вимогу ставив казковий цар перед хлопцем, що сватався до його доньки, – побудувати за ніч золотий міст між двома палацами і віз-самохід, що курсував по тому мосту ("Лемик"), але в цій вимозі пульсувала мрія про якийсь новий досконалий спосіб сполучення. А що на сьогодні ця мрія вже технічно втілена в різних формах, – яскраве свідчення її первісної реальності, незважаючи на казково-фантастичне оформлення. Здавалось би, нічого спільного не має сучасний понтон і кинутий через Дунай героєм казки "Шаркань купила хлопця" рушник-місточок, що забирається цим героєм з собою після переходу річки, або дерев'яна, сонячна та зоряна сукні красуні-героїні з казки "Дерев'яне чудо" з сьогочасним одягом із синтетичних матеріалів, а втім між ними все ж відчувається якась неловима спорідненість в плані самої ідеї створення легких рухомих мостів чи одягу із зовсім незвичних для цього матеріалів...

Як бачимо, в глибинах фантастичних вигадок знаходяться продуктивні зерна сміливих припущень, відчувається нестримне бажання численних людських поколінь хоч би уявно розширити свої можливості впливу на природу. Врешті, казка як така по-своєму відображала й підживлювала людську пізнавальну діяльність, будучи історично обумовленим її компонентом, продуктом творчості трудового колективу ранніх етапів розвитку суспільства" [6, с. 5, 6].

Людина мріяла не лише в казках. Подібні гіпотези існували і в численних легендах та міфах, згодом у науковій фантастиці, найкращі зразки якої передбачили багато наукових відкриттів. Паралелі між казками й фантастичною літературою вивчав російський дослідник Є. Неєлов [16].

Таким чином, бажання людини, яке існувало у формі мрії, надихало її на пошуки реалізації цієї мрії. Та приступити до цих пошуків міг не кожен, а лише той, хто, попри всяку логіку і здоровий глузд, повірив у неможливе, фантастичне, про реальне існування якого годі й думати. І не тільки наукові пошуки, а передусім творча енергія людини, віра у здійснення нездійсненого, а також інтуїція, що в багатьох випадках виявляється кориснішою за логіку, сприяли створенню речей, справді на той час казкових для людини.

Технічний прогрес нині досяг рівня, якого в минулому годі було й уявити. Праця надзвичайно полегшилася, вивільнився час для творчого розвитку, життя стало комфортнішим, але чи стала людина щасливішою? Навряд чи, адже моральний, духовний розвиток людини значно відстає від темпів розвитку наукової думки, у зв'язку з чим постає низка проблем щодо моральних аспектів втілення її в життя, подальшого виживання людства. Зрештою, за блага цивілізації, відхід від природи людина змушена платити велику ціну – це погіршення фізичного здоров'я, загроза глобальних катаклізмів, втрата сенсу життя, закоріненості в існуванні.

Одним із найсильніших прагнень людини в усі віки було бажання влади над іншими людьми. Так, у казці "Падіння льодяного царства" Іванко захотів стати царем. Бажання сина бідного чоловіка викликає в усіх неймовірний подив і описано у трохи наївній та іронічній манері. Усі сини здобули якесь ремесло, не вистачило заняття лише найменшому, котрий хотів бути лише царем і тому вирушив на пошуки країни, якій потрібен правитель. У дорозі з нього підсміюються, дивуються царі, яким він пропонує передати йому царство: "– Гей, сине, ти думаєш, що царем бути фігляр? Та ото на світі найтяжче ремесло!" [25, с. 12]. Однак Іванкові це "любиться", він наполегливо йде до своєї мети, навіть ризикуючи життям, не

відступає від свого слова, перемагає Льодяного царя і таки здобуває царство. На відомий світовий сюжет про принца та злидаря, які міняються місцями, існує й українська казка "Як хлопець-сирота королем став".

Проте великої влади заслуговує лише достойний – ця думка пронизує казки-тобто той, хто зможе правильно розпоряджатися цією владою, правитиме розумно й справедливо. Тому царство чи півцарства героєві дістається після великих подвигів і страждань: "Після весілля я передам тобі цілу державу, а на твою мудру голову накладу корону. Ти її заслужив, бо ти і настраждався, і натерпівся, і багато лиха зазнав" [7, с. 85].

Майже кожна чарівна казка завершується одруженням героя, свою наречену він довго шукає і здобуває. Знайти свою пару – одне з найсильніших бажань: "Хлопець змузнів, став красним легенем. І скоро зажурився – ніщо не тішило його, ні до чого не мав охоти. – Що з тобою, сину? – здивувався велетень. – Чому ніщо тобі не миле? – Дідику, – мовив хлопець, – хотів би я женитися" [24, с. 109].

Герой іде служити, аби набути статків й одружитися. В інших казках він вирушає на пошуки дівчини, яка йому сподобалася. Заради одруження хлопець може порушувати батьківський наказ, присягу Баби-яги тощо, за що карають. Народний погляд на одруження як нагальну необхідність вкладено в уста мудрих помічників: "– Хлопче, зупинися трохи. Що ти так бурлакуєш по селах та й по містах? Та ти файний хлопець, здоровий, не каліка. Можеш узятися до якоїсь роботи, заробити собі грошей, уженитися, мати жінку, діти. З тебе буде файний газда". Є про це й прислів'я: "– Ге, кажуть люди, – та як ти до тридцять нежонатий, а до сорок не багатий, то вже з тебе нічого нема" [26, с. 55]; "І були б довго ще стояли, якби Тимофій не подумав, що ліпше умерти, ніж нежонатим свій вік звікувати" [11, с. 51].

У всіх казках герой "*щасливо жениться*" на коханій дівчині, наділеній як зовнішньою, так і внутрішньою красою, тобто вона його *суджена* на все життя. Фаза одруження в сюжетно-образній структурі казки найчастіше є заключним елементом. Здебільшого – це шлюб із царською (королівською, панською) дочкою та успадкування тестевої держави (царства тощо). З одного боку, це ситуація "гепі-енд" – результат, винагорода за всі випробування (страждання) головного героя, з іншого – відображення певних особливостей, ймовірно, історичного престолоусадкування екзогамним нареченим, що ставав царем у результаті адекватності наявним у тогочасному соціумі параметрам, якими маркувалася вакансія майбутнього (молодого) царя. Така відповідність з'ясовувалася у процесі проходження претендентом низки складних і різнопланових ритуальних випробувань. В. Пропп вважає, що казка відбиває канонічну ініціаційну фазову схему-алгоритм: відсилення для ініціації в підземне царство (смерті) – ритуальне навчання-випробування – чудесне переродження (воскресіння) – і як нагорода – жадане одруження.

Весілля, як один із кульмінаційних моментів казки і як одна з найкращих подій у житті людини, описано пишно й багато, так би мовити, зі смаком. Молодих змальовано за допомогою порівнянь, характерних для весільної обрядовості: молодий був як місяць уповні, молода – як та вірничка. Весільний бенкет зображено весело і з гумором: "Тут свадьба в розгарі: гудаки гудуть, молоді і старі підскакують – то грають, веселяться, співають, кричать" [7, с. 256].

Молодим бажають щастя і злагоди: "– Але знайте, злагода й здоров'я – найбільше багатство. Любіть і не кривдіть одне одного" [10, с. 104]; "– Жийте, діти, щасливі і в мирі! Будьте веселі, як весна, здорові, як вода, гожі, як рожа, багаті, як земля наша!" [22, с. 205].

У деяких фінальних формулах згадується про довге й щасливе життя молодого подружжя: "Цар зробив весілля, повинував царівну та Івана. І вони добре жили, статкували, любили й шанували одне одного" [Там само, с. 267]; "І молоді потім собі

жили, як двоє голуб'ят, у любові і злагоді. Ніякої гризоти не знали. Може й тепер живуть, як не повмирили" [27, с. 79]; "І хлопець лишився у тому царстві. Завів нові порядки, дав добре життя усім людям. Від старого няня привіз тої пшениці, що двічі на рік родила, роздав її газдам, і вони почали сіяти, хороший урожай збирати. А наш хлопець ще й тепер любить свою молодицю" [5, с. 126].

Угорська фольклористка Л. Дег писала про психотерапевтичну дію казкового закінчення: "Казковий світ виконання бажань та світ суворої реальності прямують паралельними, невіддільними та взаємозалежними напрямками. Так само, як люди готові зустрічатися з реаліями повсякдення, вони повинні мати й здатність полегшувати труднощі щоденного життя, мріючи та фантазуючи. Таким чином ці реалії стають більш прийнятними. Психоаналітик Бруно Беттельгейм сказав, що діти потребують казок; аби стати здоровими підлітками, потрібні вони й підліткам; аби зберегти здоров'я духу та здобути сили для боротьби й виживання. Ми не можемо існувати без оптимізму, яким постачає нас магічний світ. Ми не можемо не сподіватися, що подорож життям матиме щасливе повернення" [3, с. 85].

Недарма казки, які нині адресовано переважно дитячій аудиторії, використовують як психологічний лікувальний засіб. Це, зокрема, казкотерапія, методика якої у своїй книжці описує Т. Зінкевич-Євстигнєєва [8]. Відповідно до впливу на пацієнта вона поділяє методи на художні, дидактичні, корекційні, терапевтичні та медитативні. Вона виокремлює такі види роботи з казками: аналіз, дослідження, розповідь, творення, малювання, створення ляльок і постановка спектаклів, імідж-терапія та психодинамічні медитації, варіанти сценаріїв занять і техніки абсурдизації. Про лікувальний вплив казок пише й угорська фольклористка І. Болдіжар [31].

Одним із важливих духовних прагнень людини завжди було відновлення справедливості, правдивих законів на землі: "Своєрідна чарівність і своєрідний реалізм казки полягає в тому, що вона в багатьох аспектах є цікавим і своєрідним відображенням реальності: в ній можна віднайти збережені казкою елементи минулого, теперішнього, повсякденного життя народу, як вираз віри у достойніше, справедливіше життя, втілений у казковому правосудді" [30, с. 20].

Герой чарівної казки "іде у світ шукати Правду", оскільки: "– Нема тут життя, бо моя правда записана на піску, а кривда – на камені. Піду у світ" [11, с. 51]. Справедливість завжди перемагає – антиподів героя, які його кривдять, карають, переважно за допомогою чарівних предметів, вигаданих народною уявою. Це може бути чарівна паличка, яка за наказом вискакує з міха і б'є кривдників, чарівні фрукти, з'ївши які, у людей відростають носи і вуха... У казці "Пан і слуга" Іванові дістається мотузок – варто лише подумати про те, що хочеш вчинити, зав'язати вузол і сказати: "Як є – так хай буде!". За його допомогою Іван відновлює справедливість, пан, як і обіцяв, віддає за нього дочку.

Палким прагненням відновлення соціальної справедливості позначені побутові казки, адже селяни були повністю безправними перед владою і панством. Тут покарання за приниження відбувається за допомогою висміювання дотепним героєм негативних соціальних типів, вони потрапляють у гротескні, безглузді ситуації, можуть каратися й фізично, аби краще запам'яталося. С. Росовецький називає це бажанням психологічної компенсації за вчинену кривду: "Немає такого приниження, такої кари, яких не зазнав би пан від селянина та господар від наймита в новелістичній казці. Є в цьому вияві соціальної фантастики важлива деталь. Селянин, певна річ, бачив і розумів, що "пани" стоять на вищому за нього культурному щаблі, і тому в казці компенсує це на рівні інтелектуальному: пан завжди дурний, а селянин із надзвичайною легкістю його обдурює" [19, с. 61]. Бажання справедливості, віра в неї відображена також у казках про справедливого і мудрого правителя (цикл творів про Матяша в угорців та закарпатських українців).

Отже, на прикладі оповідної традиції різноетнічних спільнот можемо зробити висновок про те, що в народній казці Українських Карпат відбилися найхарактерніші загальнонародські бажання і прагнення, реалізацію яких наочно продемонстровано на повчальних прикладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Горький М.* О литературе. Статьи и речи. 1928–1936. – Москва, 1937.
2. Гуцульщина: П'ята часть / Написав проф. В. Шухевич. – Львів : Загальна друкарня, 1908.– 300 с.
3. *Дег Л.* У центрі уваги митець: творення та виконання традиційних казок // Усна епіка: етнічні традиції та виконавство / Матер. міжнар. наук. конф. – К. : ІМФЕ ім. М. Рильського, 1997. – Ч. 1. – С. 85–105.
4. *Дей О. І.* Поетика української народної пісні. – К. : Наукова думка, 1978. – 214 с.
5. Дідо-всевідо : Закарпатські народні казки / Запис., упоряд., підгот. текстів та прим. П. В. Лінтура. – Ужгород : Карпати, 1969. – 198 с.
6. Дерев'яне чудо : Народні казки / Вступ. ст., упорядк., підгот. текстів та прим. О. І. Дея. – Ужгород : Карпати, 1981. – 206 с.
7. Зачаровані казкою. Українські народні казки в записях П. В. Лінтура; упоряд. І. М. Сенька, В. В. Лінтур. – Ужгород : Карпати, 1984. – 526 с.
8. *Зинкевич-Евстигнеева Т. Д.* Формы и методы работы со сказками. – Санкт-Петербург : Речь, 2008. – 240 с.
9. Золота вежа : Українські народні казки, легенди, притчі, перекази, загадки та приповідки / Передм., упоряд., запис та підг. текстів С. Г. Пушика. – Ужгород : Карпати, 1983. – 224 с.
10. Казкар : Народні казки Українських Карпат / Упорядк., підгот. текстів, прим. та слов. І. В. Хланти. – Ужгород : Карпати, 1995. – 280 с.
11. Казки Буковини / Запис та літ. підгот. текстів М. Г. Івасюка; упоряд. М. Г. Івасюка та В. С. Басараба. – Ужгород : Карпати, 1973. – 240 с.
12. Казки одного села / Запис текстів, післямова та прим. П. В. Лінтура; упоряд. Ю. Д. Турянця. – Ужгород : Карпати, 1979. – 368 с.
13. *Кербелите Б.* Историческое развитие структур и семиотики сказок (на материале литовских волшебных сказок). – Вильнюс : Вага, 1979. – 380 с.
14. *Монтень М.* Опыты : В 3 кн. – Москва : Наука, 1979. – Кн.1–2. – 704 с.
15. На вербї дзвінчик : збірник народних казок та легенд Закарпаття / Укл. текст. та упоряд. словн. маловжив. слів О. Долгош і О. Козоріз. – Ужгород : Мистецька лінія, Закарпаття, 2002. – 104 с.
16. *Неелов Е. М.* Сказка, фантастика, современность. – Петрозаводск : Карелия, 1987. – 126 с.
17. *Ошо.* От медицины к медитации. – Москва : София, 2001. – 480 с.
18. Правда і кривда: Казки / Передм., упор. і прим. І. В. Хланти. – Ужгород : Карпати, 1982. – 352 с.
19. *Росовецький С. К.* Український фольклор у теоретичному висвітленні. – Ч. 1. Теорія фольклору: посібник для університетів. – К. : Фітоцентр, 2005. – 232 с.; Ч. 2. Жанри. – 2007. – 236 с.
20. *Савченко С. В.* Русская народная сказка : история собирания и изучения. – К., 1914. – 543 с.
21. *Сковорода Г.* Твори : У 2-х т. – К., 1994.
22. Срібні воли : Казки гір і Підгір'я в записях Степана Пушика. – К. : Веселка, 1989. – 398 с.
23. СУС – Сравнительный указатель сюжетов. Восточнославянская сказка / сост. Л. Г. Бараг, И. П. Березовский, К. П. Кабашников, Н. В. Новиков. – Ленинград : Наука, 1979. – 438 с.
24. Таємниця скляної гори : Закарпатські народні казки, зібрані М. Фінцицьким, пер. з угор. та післямова Ю. Шкробинця. – Ужгород, 1975. – 190 с.

25. Три золоті слова: Закарпатські казки Василя Короловича / Запис текстів та впоряд. П. В. Лінтура. – Ужгород: Карпати, 1968. – 240 с.
26. Українські народні казки: Казки Гуцульщини / Запис, упорядк. і літ. опрац. М. Зінчука. – Львів: Світ, 2003. – Кн. 1. – 384 с.
27. Чарівне горнятко: Казки / Запис текстів С. Далавурака, М. Івасюка, В. Бандурака та С. Пушика; упор. С. Далавурак та М. Івасюк. – Ужгород: Карпати, 1971. – 256 с.
28. Шабліовський В. Є. Міжнародний сюжет “Юнак у пошуках безсмертя” (АТ 470 С*) // Слов’янське літературознавство і фольклористика. – 1990. – Вип. 18. – С. 95–105.
29. ATU – The Types of International Folktales: A Classification and Bibliography. Based on the system of Antti Aarne and Stith Thompson / By Hans-Jörg Uther. – Helsinki, 2004. – Part I. – 619 p.; Part II. – 536 p.; Part III. – 285 p.
30. *Banó I. Népmese* // Magyar néprajz. – Budapest: Akadémiai K., 1988. – K. V. Népköltészet. – P. 7–64.
31. *Boldizsár I. Mesepoétika: Írásokmesékről, gyerekekről, könyvekről.* – Budapest: Akadémiai K., 2004. – 312 p.
32. *Három arany nyílvesztő: Magyar népmesék.* – Budapest; Ungvár: Móra – Karpati, 1973. – 130 p.
33. *Felsőtisza népmesék / Feljegyezte Kocsisné Szirmai Főris Mária.* – Debrecen: Debr. Alföldi Magvető, 1956. – 408 p.
34. *Magyar Népmesekatalogus.* – Budapest, 1978–2001. – K. 1–10.
35. *Pallag Rózsa: Kárpát-ukrajnai magyar népmesék/Össz. Sándor L.* – Budapest: Akadémiai K., 1988. – 283 p.
36. *Ritkaszép magyar népmesék – Угорські народні казки рідкісної краси / Укл., вст. ст., пер. з угор. Л. Мушкетик.* – К.: Етнос, 2003. – 212 с.
37. *Tűzoltó nagymadár: Beregújfalusi népmesék és mondák / Penckóferné Punyó M. gyűjtése.* – Budapest; Ungvár: Hatodik Sip, 1993. – 334 p.
38. *Ungi népmesék és mondák / Gyűjt. és bev. részírta Gécz J.* – Budapest: Akadémiai K.; Madách K., 1989. – 620 p.

“If You Desire – Desire Wisely”: Intentional Dimensions of the Folk Tale

Lesia MUSHKETYK

The world of human wishes in the folk tale reflects fundamental universal human dreams and expectations, including the desire for happiness, which implies numerous aspects: material welfare, power, marriage, establishment of social justice, preservation of youth and health etc. Human dreams in these folklore texts are implemented in the form of fairy tale fantasy. The research draws on the Ukrainian and Hungarian fairy tales of the Ukrainian Carpathians.

Key words: the Ukrainian Carpathians, Hungarian fairy tales, Ukrainian fairy tales, desires, material welfare, power, marriage.

“Если желаешь – желай с умом”: интенциональные измерения народной сказки

Леся МУШКЕТИК

Мир человеческих желаний в народной сказке отражает основные общечеловеческие мечты и надежды, в частности надежды на счастье, под которыми понимают обычно разные вещи: жизненные блага, власть, замужество, установление социальной справедливости, сохранение молодости и здоровья и т. д. Человеческие мечты реализуются в этих фольклорных текстах в форме сказочной фантастики. Материалом исследования послужили украинские и венгерские сказки Украинских Карпат.

Ключевые слова: Украинские Карпаты, венгерские сказки, украинские сказки, желания, жизненные блага, власть, женитба, замужество.

Стаття надійшла до редколегії 14.07.2012
Прийнята до друку 26.09.2012